

بررسی نقش امنیت در گردشگری مذهبی منطقه ثامن کلانشهر مشهد

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۰۳

کد مقاله: ۴۴۴۱۲

محمدرضارخش ماه^{۱*}، علیرضا بیدخوری^۲

چکیده

امروزه گردشگری به‌عنوان یکی از پیشروترین فعالیت‌های در حال رشد دنیا و ابزاری برای افزایش درآمد ملی کشورها محسوب می‌شود. همچنین امنیت، از نیازها و ضرورت‌های پایدار فرد و جامع تلقی می‌شود که فقدان یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب‌های نگران‌کننده و خطرناکی به دنبال دارد. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش امنیت در گردشگری مذهبی منطقه ثامن شهر مشهد انجام شده است. منطقه ثامن یکی از مناطق ۱۳ گانه مشهد می‌باشد که در اطراف حرم مطهر رضوی قرار گرفته که بیشترین و با ارزش‌ترین آثار تاریخی و میراثی شهر مشهد در این منطقه وجود دارد. این تحقیق یک پژوهش کاربردی است و از نظر ماهیت و روش، توصیفی پیمایشی و ابزار اصلی آن پرسشنامه می‌باشد. ابزار مورد استفاده جهت تحلیل داده‌ها استفاده از نرم‌افزار Spss می‌باشد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد ضریب همبستگی بین عوامل نظامی- انتظامی و عوامل کالبدی که معادل (۰/۶۲۳) و سطح معناداری (۰/۰۰۰) بوده و بنابراین بین نقش عوامل نظامی، انتظامی و کالبدی بر احساس امنیت گردشگران رابطه‌ی معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بین عوامل نظامی- انتظامی و عوامل اجتماعی که معادل (۰/۴۵۸) و سطح معناداری (۰/۰۰۰) بوده و بنابراین بین عوامل نظامی- انتظامی و اجتماعی رابطه‌ی معناداری وجود دارد. عوامل مؤثر در امنیت گردشگران در منطقه ثامن از نظر گردشگران کم‌رنگ بودن عوامل نظامی- انتظامی و عوامل اجتماعی است که با برنامه‌ریزی متولیان امر در منطقه ثامن بالأخص شهرداری و منطقه انتظامی ثامن این موارد قابل بهبود است.

واژگان کلیدی: نقش امنیت، گردشگری مذهبی، منطقه ثامن، کلان‌شهر مشهد

۱- کارشناسی ارشد گردشگری مذهبی موسسه آموزش عالی خردگرایان مطهر (نویسنده مسئول)
mohamadrezarokhashmah@gmail.com

۲- استادیار گروه گردشگری موسسه آموزش عالی خردگرایان مطهر

۱- مقدمه

امروزه گردشگری به‌عنوان یکی از پیشروترین فعالیت‌های در حال رشد دنیا و ابزاری برای افزایش درآمد ملی کشورها محسوب می‌شود (استعلاجی و همکار، ۱۳۹۰). گردشگری از عوامل اصلی توسعه پایدار در سطوح اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی است (پاپلی یزدی و همکاران، ۱۳۸۵) و به‌عنوان یکی از امیدبخش‌ترین فعالیت‌هایی است که از آن به‌عنوان گذرگاه توسعه یاد می‌کنند (سلطانی و همکار، ۱۳۸۹). این صنعت یکی از رشدیافته‌ترین صنایع نیمه‌ی دوم قرن بیستم می‌باشد و اغلب به عنوان کلید یا رمز رشد اقتصادی، چه در کشورهای توسعه یافته و چه در کشورهای در حال توسعه به کار گرفته می‌شود (ضرابی، ۱۳۹۰). با توجه به این امر، سیاست‌ها در زمینه‌ی گردشگری به این سمت معطوف شده تا بتواند زمینه حضور گردشگران بیشتری را در مقصد فراهم سازند، این مهم مستلزم ارائه خدمات و امکانات و شرایط ویژه‌ای است. یکی از این موارد وجود امنیت در حوزه مقصد است. امنیت از ارکان و شروط اولیه و بنیادی توسعه قلمداد می‌گردد و هر موضوعی که در جهت توسعه بالاخص از نوع پایدار قرار داشته باشد مسلماً با مقوله امنیت مرتبط خواهد بود. امنیت به عنوان مهمترین و زیربنایی‌ترین اصل در تدوین استراتژی توسعه گردشگری در جهان به شمار می‌آید. صنعت ظریف و پیچیده گردشگری ارتباط همه جانبه‌ای در سطوح ملی و منطقه‌ای داشته و هرگونه بروز ناامنی و به کارگیری خشونت در سطوح مختلف زبان‌های جبران‌ناپذیری به این صنعت وارد می‌سازد. بنابراین هرنوع ناامنی تهدیدی عمده برای گردشگری محسوب می‌شود (ضرابی و همکاران، ۱۳۸۹). به طور کلی تامین امنیت اجتماعی در جامعه، موجب تقویت امنیت ملی می‌گردد. زیرا مشارکت مردم با رضایت مندی و تکریم آنان توسط نیروی انتظامی، بسترهای لازم توسعه و رفاه در جامعه را فراهم می‌نماید. مجموعه‌ی این ملاحظات نشانگر اهمیت موضوع برای جامعه مردم سالار دینی ایران می‌باشد (کریمی و همکاران، ۱۳۸۹). تامین امنیت اجتماعی از وظایف مهم نظام سیاسی و دولت به حساب می‌آید. حوزه و گستره امنیت اجتماعی، بستگی به تصویری دارد که نظام سیاسی از دولت و ساختار و هدف خود می‌دهد (ذوالفقاری، ۱۳۸۸).

۲- امنیت

امنیت، از نیازها و ضرورت‌های پایدار فرد و جامع تلقی می‌شود که فقدان یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب‌های نگران کننده و خطرناکی به دنبال دارد (ترابی و همکار، ۱۳۸۳). به طوری که انسان مدنی برای زندگی در جمع و دستیابی به مراتب بالای رشد نیازمند امنیت و آرامش خاطر است که با رشد و نمو جرایم و انحرافات زمینه‌های ناامنی و شکل گیری کج‌روی در سطح جامع بیشترین دلهره را ایجاد می‌کند (ساروخانی و همکار، ۱۳۹۰). نکته ای که باید به آن توجه شود نقش و اهمیت، وجود احساس امنیت، در بین افراد جامعه در بعد ذهنی در کنار وجود امنیت، در بعد عینی است و به همین دلیل، برخی از کارشناسان احساس امنیت را مقدم بر وجود عینی امنیت، معرفی می‌کنند (کرامتی، ۱۳۸۵). مازلو در طبق بندی هرم نیازهای اساسی انسان، نیاز به ایمنی را در طبقه دوم سلسله مراتب نیازها رتبه بندی نموده و امنیت، را شامل امنیت، شخصی در برابر جرائم، مالی و شغلی، بهداشت، و سالم بودن، امنیت در برابر حوادث و ... قرار داده است (سام آرام، ۱۳۸۸).

۳- گردشگری

براساس تعریف سازمان جهانی گردشگری (WTO) گردشگری عبارت است از فعالیت‌های افرادی که برای استراحت، کار یا دلایل دیگر به خارج از محیط سکونت معمول خویش سفر کرده، حداکثر برای یکسال متوالی در آنجا اقامت کنند (پاپلی، ۱۳۸۷). بورکارت و مدلیک گردشگری را سفری موقتی و کوتاه معرفی می‌کنند که در آن گردشگر برای سیر و سیاحت به منطقه ای خارج از محل سکونت و کار خود می‌رود (کاضمی، ۱۳۹۲). تعریف سازمان جهانی جهانگردی از گردشگری چیزی فراتر از گذراندن معمول تعطیلات است. بر این اساس گردشگری شامل کلیه فعالیت‌هایی است که گردشگران انجام می‌دهند و ایشان کسانی هستند که به قصد گذراندن اوقات فراغت، کسب و کار و اهداف دیگر مدتی کمتر از یک سال متوالی را در سفر و اقامت خارج از اقامتگاه معمول خود می‌گذرانند (رنجبریان و همکار، ۱۳۹۱).

۴- گردشگری مذهبی

بر اساس نظر رینشید (۱۹۹۲) گردشگری مدرن با تورهای بزرگ مذهبی آغاز شد که توسط فردی به نام توماس کوک در نیمه قرن ۱۹ انجام شد. در یک تعریف کلی می‌توان گردشگری مذهبی را گونه‌ای از گردشگری دانست که شرکت کنندگان در آن دارای انگیزه‌های مذهبی (منحصراً و یا به صورت ترکیب با سایر انگیزه‌ها) هستند که از اماکن مقدس نظیر کلیساها، مساجد، مقابر، امامزاده‌ها و نظایر آنها بازدید می‌کنند. با توجه به تعریف بالا، ما در این زمینه با دو دسته مختلف از گردشگران روبه رو هستیم.

دسته اول کسانی که از اماکن مقدس دین خود بازدید می‌کنند مانند مسلمانانی که به زیارت اماکن مقدس خود نظیر کعبه، عتبات عالیات و یا سایر اماکن متبرکه می‌روند و دسته دوم کسانی که از اماکن مقدس سایر ادیان دیدن می‌کنند به عنوان مثال افراد زیادی وجود دارند که مسیحی نبوده اما از کلیساهای نقاط مختلف بازدید می‌کنند و یا مسیحیانی که به دیدن معابد بودایی‌ها یا سایر ادیان می‌روند. توریسم مذهبی عبارت است از بازدید گردشگران (با تعریف ویژه جهانگردی) از اماکن مقدس نظیر زیارتگاه‌ها، مقابر، امامزاده‌ها و نظایر آنها (آقاجانی و همکار، ۱۳۹۴).

ویژگی‌های خاص گردشگری مذهبی که آنرا از سایر انواع گردشگری متمایز می‌سازد عبارتند از:

۱- انگیزه و هدف مشابه در تمامی سفرهای مذهبی و زیارتی در کلیه ادیان و مذاهب جهان که همان تزکیه نفس و تقرب الهی است.

۲- انعطاف پذیری بالا و قابلیت استمرار در شرایط رکود اقتصادی

۳- قابلیت ترکیب با سایر انواع گردشگری

۴- کم هزینه بودن سفرهای مذهبی و زیارت

در دهه‌های اخیر افزایش گردشگر و زائر حریم رضوی باعث شده جریان زندگی اجتماعی و روزمره کلانشهر مشهد در هر لحظه از زمان و مکان در حوزه فضاهای عمومی، فرهنگی، تفریحی، معنوی و توسعه شهری بخشی از جریان زندگی روزمره مجاوران و میزبانان باشد. همچنین براساس یافته‌های تحقیقات مختلف در زمینه احساس ناامنی در جوامع شهری بالاخص کلانشهرها نسبت به بافت‌های کوچک می‌توان عوامل اجتماعی و جامعه شناختی ناامنی مسافران را مورد ارزیابی قرار داد. در چنین شرایطی در مشهد به عنوان دومین کلانشهر جامعه و پایتخت معنوی ایران مطالعه احساس امنیت گردشگران و مسافران به عنوان یک مسئله اجتماعی تلقی شود و نیاز به مطالعات میدانی و تحقیق در این زمینه را می‌طلبد. در راستای پاسخ به هدف مذکور سوالات فرعی زیر مطرح می‌شود:

- میزان رضایت گردشگران از نقش عوامل برقرار کننده امنیت از جمله سپاه، نیروی انتظامی و بسیج در زمینه مسائل مرتبط با امنیت چه میزان است؟

- میزان رضایت گردشگران از نقش عوامل اجتماعی در زمینه مسائل مرتبط با امنیت چقدر است؟

در سال‌های اخیر مطالعات زیادی در ارتباط با امنیت و اثر آن بر گردشگری انجام شده است. مطالعات انجام شده در حوزه گردشگری و امنیت، ضرورت و اهمیت امنیت در گردشگری را به خوبی مشخص می‌کند. به عنوان نمونه کوپر و همکاران (۲۰۰۰) پژوهشی با عنوان " اصول و عمل در گردشگری " به امنیت اجتماعی و تاثیراتی که گردشگری بر جامعه میزبان دارد و بالعکس را بررسی کرده و اشاره دارد که از مهمترین مسائلی که باید مورد پژوهشگران قرار گیرد و مهمترین مقصدهایی که روند گردشگری جهان را در دهه های گذشته تحت تاثیر قرار داده مناطق شهری است. رشد سفرهای کوتاه مدت این مقصد هارا به یکی از اصلی ترین مناطق گردشگری تبدیل کرده و عدم وجود امنیت اجتماعی خود را در کاهش میانگین سفر گردشگران در بیشتر مقصدهای دنیا نشان داده است. کاراکوس و همکاران (۲۰۱۰) در تحقیقی تحت عنوان "تبیین عوامل موثر بر احساس امنیت اجتماعی روستاییان مطالعه موردی: ترکیه " که در این تحقیق سعی در تبیین عوامل موثر بر احساس امنیت اجتماعی نموده اند. جامعه آماری تحقیق ۶۷۱۳ نفر از روستاهای ترکیه بود که به صورت تصادفی انتخاب شد. نتایج تحقیق نشان داد بین احساس امنیت و متغیرهای سن ، تحصیلات، مالکیت خانه، رضایت از همسایگان، اجرای قانون ارتباط مثبت و با متغیرهای جنسیت، درآمد، قربانی جرم بودن، سکونت در شهر ارتباط منفی مشاهده شد. همچنین راب (۲۰۱۶) به بررسی اهمیت امنیت در توسعه گردشگری پرداخت. در این پژوهش نشان داده شد که موفقیت و رشد پایدار گردشگری در گرو عملکرد مناسب چرخه گردشگری و عناصر و فاکتورهای متعددی است که روی هم رفته سامانه گردشگری را تشکیل می‌دهند. این مولفه ها هریک در سامانه مذکور اهمیت خاصی داشته و با سایر مولفه ها ارتباط تنگاتنگی دارند. یکی از مهمترین این فاکتورها که رونق و توسعه گردشگری در گرو آن است امنیت گردشگران و مقصدهای گردشگری است. در توسعه گردشگری عوامل متعددی تاثیر گذار هستند که امنیت شاخص ترین عامل گسترش گردشگری است. رضادوست و همکاران (۱۳۹۲) به این نتیجه رسیدند که توسعه صنعت گردشگری در ایران نیازمند اقدامات اساسی و زیربنایی است و امنیت وجود دارد ولی با توجه به تبلیغات منفی علیه ایران احساس امنیت کمتر احساس می‌شود. علاوه بر این واعظی (۱۳۹۲) دریافت که عملکرد نیروهای پلیس و فرهنگ مردم بومی رابطه معناداری با احساس امنیت گردشگران دارد و هرچه گردشگران از برخورد مردم بومی رضایت داشته باشند بیشتر احساس امنیت میکنند. همچنین حیدر نژاد و همکاران (۱۳۹۴) به این نتیجه رسیده اند که احساس امنیت گردشگران در منطقه چابهار متوسط به بالا است و میزان احساس امنیت در بین سنین مختلف متفاوت است ولی در بین زنان و مردان تفاوت زیادی در احساس امنیت وجود ندارد و به ازای یک واحد افزایش در احساس امنیت ۵۷ واحد، تمایل برای سفر مجدد گردشگران به نواحی مرزی افزایش پیدا می کند.

۵- روش پژوهش

روش تحقیق از لحاظ هدف یک پژوهش کاربردی است و از نظر ماهیت و روش، توصیفی پیمایشی می‌باشد. ابزار اصلی تحقیق، پرسش نامه محقق ساخته است که روایی آن توسط استاد راهنما انجام شد. با توجه به اطلاعات به دست آمده از داده‌های وارد شده در SPSS میزان الفای کرون باخ ۰/۹۱۷ به دست آمده است که نشان دهنده پایایی عالی پرسشنامه می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه از بین حدود یک میلیون و صد هزار زائر، ۸۵۰ عدد هتل و هتل آپارتمان، تعداد ۴۶۰۰ کسبه و تعداد ۲۱ نفر از نخبگان منطقه ثامن در حوزه‌های مختلف علمی، فرهنگی و ... با استفاده از جدول مورگان اقدام شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم افزار Spss بهره گرفته شد.

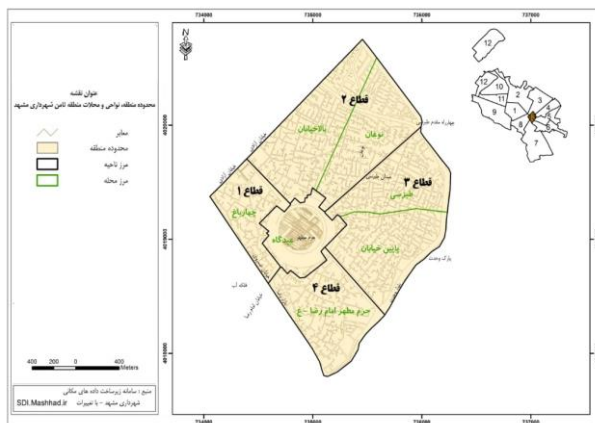
جدول ۱- جدول جامعه آماری در منطقه ثامن شهر مشهد

جامعه آماری	تعداد کل (نفر/عدد)	نمونه آماری محاسبه شده بر اساس جدول مورگان	نمونه آماری بر اساس روش گلوله برفی
تعداد زائران در ۶ ماهه اول سال ۱۴۰۰	۱/۱۰۰/۰۰۰	۳۸۴	۶۵
تعداد هتل ها و سوئیت آپارتمان ها	۸۵۰	۲۶۵	۲۴
تعداد کسبه و بازاریان	۴۶۰۰	۳۵۵	۳۵
تعداد نخبگان در حوزه های مختلف علمی، فرهنگی و .... محدوده	۲۱	۱۹	۱۹
جمع کل	۱/۱۰۵/۴۷۱	۱۰۲۳	۱۴۵

۶- قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهر مشهد محدوده ای با وسعت ۳۲۸ کیلومترمربع را به خود اختصاص داده است این شهر براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ دارای ۳,۳۷۲,۶۶۰ نفر جمعیت بوده است که سهم استان از جمعیت کشور ۷,۷ درصد و سهم مشهد ۵,۸ درصد است. مشهد دومین شهر پرجمعیت ایران و همچنین به عنوان دومین شهر مذهبی دنیا می‌باشد که در شمال شرقی استان خراسان رضوی قرار دارد (بر اساس آمارنامه سال ۱۳۹۸). این شهر در سال ۱۳۸۸ رسماً به عنوان «پایتخت معنوی ایران» انتخاب و در سال ۲۰۱۷ به عنوان «پایتخت فرهنگ اسلامی» برگزیده شده است. شهر مشهد بر اساس آمارنامه سال ۱۳۹۸ دارای ۱۳ منطقه و ۱۷۰ محله می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

منطقه ثامن یکی از مناطق ۱۳ گانه مشهد می‌باشد که در اطراف حرم مطهر رضوی قرار گرفته که مساحتی در حدود ۳۵۶ هکتار را در بر گرفته است. مساحت منطقه ثامن با احتساب حرم مطهر رضوی ۳۶۶ هکتار می‌باشد که سهمی معادل یک درصد از وسعت شهر را شامل می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۴). این منطقه به لحاظ موقعیت و شرایط خاص دارای بیشترین تشکلهای مذهبی، مدارس و حوزه‌های علمیه، دفاتر مراجع تقلید، مساجد و حسینیه‌ها می‌باشد به گونه ای که در کلیه کوچه‌ها و معابر چندین نهاد مذهبی قابل مشاهده است. همچنین بیشترین و باارزش ترین آثار تاریخی و میراثی شهر مشهد در این منطقه وجود دارد. آثار باارزشی با کاربری‌های متنوعی شامل مسکونی، آموزشی، فرهنگی مذهبی، بهداشتی، تجاری و ... می‌باشد (حنائی جوان، ۱۳۸۸).

نقشه (۱): منطقه ثامن شهر مشهد

منطقه ثامن، هسته درحال تخریب یکی از بزرگ‌ترین شهرهای مذهبی جهان است. در تقابل با گستره کلانشهری مشهد، این منطقه حالتی مخروبه گرفته و به محله‌ای فقیرنشین تبدیل شده است. محدوده بافت، الگوی کم و بیش شعاعی دارد که بدون طرحی از پیش تعیین شده و با گذرهای پیچ در پیچ پدید آمده و بافتی روستایی را در قسمت مرکزی شهر به نمایش گذاشته است که به دلایل قدمت، عرض کم گذرها، مشکل‌های سرویس دهی، کمبود تأسیسات زیربنایی و بسیاری مسائل دیگر، در زمینه امکانات شهری با معضله‌های بسیاری روبه رو است (شرکت عمران و مسکن سازان ثامن، ۱۳۹۰). شکل ۱ نقشه منطقه ثامن در شهر مشهد را نشان می‌دهد.

۷- یافته های توصیفی پژوهش

آمار توصیفی نشان می‌دهد که وضعیت جنسیت زائر مرد منطقه ثامن با فراوانی ۴۷ (۷۲,۳ درصد) نسبت به زن با فراوانی ۱۸ (۲۷,۷ درصد)، وضعیت جنسیت اصناف پاسخ دهنده ۳۱ مرد (۸۸,۶ درصد) در مقابل ۴ زن (۱۱,۴ درصد)، هتل و هتل آپارتمان ها نشان دهنده این است که پاسخ دهندگان صدرصد مرد با فراوانی ۲۴، وضعیت جنسیت نخبگان پاسخ دهنده مرد با فراوانی ۱۷ (۸۱ درصد) نسبت به زن با فراوانی ۴ (۱۹ درصد) بیشترین فراوانی را دارا می‌باشند. همچنین از نظر رده‌های سنی نیز که بیشتر زائرین پاسخ دهنده در رده سنی ۲۰-۳۰ سال (۳۳,۸ درصد) و سپس رده سنی ۳۰-۴۰ (۳۰,۸ درصد)، اصناف پاسخ دهنده رده سنی ۲۰-۳۰ سال (۴۲,۹ درصد) و سپس ۴۰-۵۰ سال (۲۵,۷ درصد)، هتل و هتل آپارتمان داران پاسخ دهنده در رده سنی ۴۰-۵۰ سال با فراوانی ۹ (۳۷,۵ درصد) و در ارتباط با پاسخ دهندگان نخبه وضعیت گروه سنی ۳۰-۴۰ سال (۴۷,۶ درصد) بیشترین فراوانی را دارا بودند. میزان تحصیلات پاسخگویان در این تحقیق به ۵ طبقه تقسیم بندی شده است که به ترتیب ۱- زیر دیپلم ۲- دیپلم ۳- فوق دیپلم ۴- کارشناسی ۵- کارشناسی ارشد و بالاتر می‌باشد. تعداد پاسخگویان زائر د دیپلم با فراوانی ۲۳ (۳۵,۴ درصد)، پاسخگویان اصناف نیز تحصیلات طبقه دیپلم با فراوانی ۱۷ (۴۸,۶ درصد)، با هتل و هتل آپارتمان ها طبقه تحصیلات کارشناسی با فراوانی ۹ (۳۷,۵ درصد)، نخبگان دو طبقه کارشناسی و کارشناسی ارشد و بالاتر هر کدام با فراوانی ۱۰ (۴۷,۶ درصد) بیشترین آمار را دارا هستند. از نظر وضعیت تاهل زائران با فراوانی ۴۳ نفر (۶۶/۲ درصد)، اصناف (کسبه) با فراوانی ۲۱ نفر (۶۰ درصد) متاهل و ۱۴ نفر (۴۰ درصد) مجرد، هتل و هتل آپارتمان داران منطقه با فراوانی ۲۱ نفر (۸۷,۵ درصد) متاهل و در نهایت نخبگان ۱۵ نفر (۷۱,۴ درصد) متاهل هستند. با توجه به آمار ارائه شده بایستی اینگونه بیان کرد که چهار متغیر جنس، سن، تحصیلات و وضعیت تاهل از توزیع نسبتاً مناسبی برخوردار بوده و این توزیع مناسب در دقت و پاسخ‌دهی به سوالات تاثیرگذار است چرا که گردشگران با سطح تحصیلات و رده‌های سنی مناسب، نسبت به موضوع و مساله مطرح شده آگاهی بهتری دارند و به سوالات با دقت و آگاهی بالاتری پاسخ می‌دهند.

۱-۱- یافته‌های تحلیلی

نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای آزمون فرضیه اول در جدول (۱) گزارش شده است. با توجه به ضریب همبستگی بین عوامل نظامی-انتظامی و عوامل کالبدی که معادل (۰/۶۲۳) و سطح معناداری (۰/۰۰۰) می‌باشد، فرض صفر مبنی بر اینکه "بین نقش عوامل نظامی، انتظامی و کالبدی بر احساس امنیت گردشگران در منطقه ثامن رابطه‌ی معناداری وجود ندارد" رد می‌شود لذا با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت بین نقش عوامل نظامی، انتظامی و کالبدی بر احساس امنیت گردشگران در منطقه ثامن رابطه‌ی معناداری وجود دارد. آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین عوامل نظامی-انتظامی و کالبدی همبستگی وجود دارد، جهت رابطه مثبت است و همبستگی بدست آمده در حد قوی است.

همچنین نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای آزمون فرضیه دوم نیز در جدول (۲) گزارش شده است. با توجه به ضریب همبستگی بین عوامل نظامی-انتظامی و عوامل اجتماعی که معادل (۰/۴۵۸) و سطح معناداری (۰/۰۰۰) می‌باشد، فرض صفر مبنی بر اینکه "بین نقش عوامل نظامی، انتظامی و اجتماعی بر احساس امنیت گردشگران در منطقه ثامن رابطه‌ی معناداری وجود ندارد" رد می‌شود لذا با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت بین نقش عوامل نظامی، انتظامی و اجتماعی بر احساس امنیت گردشگران در منطقه ثامن رابطه‌ی معناداری وجود دارد. آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین عوامل نظامی-انتظامی و اجتماعی همبستگی وجود دارد، جهت رابطه مثبت است و همبستگی بدست آمده در حد متوسط است. یافته‌های تحلیل استنباطی نشان می‌دهد که بین عوامل نظامی-انتظامی، کالبدی، اجتماعی، اقتصادی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۱: نتیجه آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای عوامل نظامی، انتظامی و کالبدی

متغیر	انحراف معیار $\pm$ میانگین	ضریب همبستگی	مقدار P-value
عوامل نظامی- انتظامی	$3/73 \pm 0/79$	۰/۶۲۳	۰/۰۰۰
کالبدی	$3/79 \pm 0/78$		

جدول ۲: نتیجه آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای عوامل نظامی، انتظامی و اجتماعی

متغیر	انحراف معیار $\pm$ میانگین	ضریب همبستگی	مقدار P-value
عوامل نظامی- انتظامی	$3/73 \pm 0/79$		

۸- نتیجه گیری

گردشگری یکی پردرآمدترین صنایع جهان محسوب می‌شود و در کشورهای پیشرفته و صنعتی توسعه گردشگری موجب تنوع درآمدها و در کشورهای درحال توسعه فرصتی برای صادرات است. گردشگری به عنوان عاملی برای یکپارچگی و اتحاد کشورها، مذاهب و نژادهای مختلف نیز محسوب می‌شود. امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبتی مستقیم با هم دارند. یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد که عوامل نظامی-انتظامی شامل نزدیکی به کلاتری‌ها و کیوسک‌های نیروی انتظامی، حضور فعال عوامل انتظامی و بسیج در منطقه ثامن جهت برقراری امنیت، تعداد و حضور عوامل گشتی نظامی انتظامی در ایجاد امنیت در منطقه ثامن، سرعت عمل نیروهای نظامی انتظامی در رسیدگی به شکایات و گزارشات، نحوه برخورد عوامل نظامی انتظامی (ادب، متانت، خوشرویی و...) را داراست. در نهایت مهمترین عوامل موثر در امنیت گردشگران در منطقه ثامن از نظر گردشگران کم‌رنگ بودن عوامل نظامی-انتظامی و عوامل اجتماعی موثر بر امنیت میباشد که با برنامه ریزی متولیان امر در منطقه ثامن بالاخص شهرداری و منطقه انتظامی ثامن موارد فوق قابل ارتقاء و بهبود است به عنوان مثال تشکیل تیم های گشتی و رصد و جمع آوری مداوم عوامل محل امنیت و آرامش مردم و زائرین همچون ارادل و اوباش و متکدیان می‌تواند در بازدهی مثبت شاخص های فوق کاملاً موثر باشد.

۸-۱- پیشنهادات

- رفتار پلیس و عوامل گشتی (نظامی انتظامی) با گردشگران و افراد بومی باید طوری باشد که موجب احساس امنیت شود و نباید موجب سلب اعتماد افراد به نیروهای نظامی انتظامی شود.
- سرمایه گذاری در جهت ارتقاء آگاهی عمومی گردشگران از طریق بروشورها و اطلاعیه‌ها که موجب افزایش نسبت به خطرات و تهدیدهای احتمالی و برخورد با آنها شود و باعث افزایش احساس امنیت شود. به عنوان مثال: درج مکان های ثابت کلاتری‌ها، درج شماره‌های تماس با عوامل نظامی انتظامی مرتبط و ...
- انجام اقدامات زیر ساختی بهبود فضای شهری از جمله بهبود نورپردازی‌های خیابان‌ها و کوچه‌ها، تعریض کوچه‌های باریک، ایجاد شبستان‌های منتهی به حرم مطهر جهت تردد پیاده زوار و ...

منابع

۱. استعلاجی، علیرضا، مهناز الله قلی زاده (۱۳۹۰). "برنامه ریزی توسعه پایدار با تأکید بر گردشگری مطالعه موردی سرعین و روستاهای اطراف"، فصلنامه علمی- پژوهشی انجمن جغرافیای ایران دوره جدید، سال نهم، شماره ۳۰.
۲. آقاجانی، معصومه، سعید فراهانی فرد (۱۳۹۴). "گردشگری مذهبی و عوامل موثر بر آن (مطالعه موردی ایران)", مقاله ۳ شماره ۹، بهار ۹۴.
۳. آمارنامه مشهد (۱۳۹۸) "سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات، معاونت برنامه ریزی و توسعه"، مشهد.
۴. پاپلی یزدی، محمدحسین ومهدی سقایی (۱۳۸۵). "گردشگری(ماهیت و مفاهیم)", انتشارات سمت، تهران.
۵. پاپلی یزدی، محمد حسین (۱۳۸۷) "نظریه های شهر و پیرامون"، انتشارات سمت، تهران.
۶. ترابی، یوسف، آیت گودرزی (۱۳۸۳). "ارزش ها و امنیت اجتماعی"، دانشگاه علوم انتظامی، تهران.
۷. حنائی جوان، نفیسه (۱۳۸۸). "مدیریت شهری در بافت فرسوده (مطالعه ی موردی بافت فرسوده ی اطراف حرم)", پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد.
۸. حیدرزاد، علی، قاسم قنبری و علی اکبر مجدی (۱۳۹۴). "بررسی نقش احساس امنیت در توسعه گردشگری نواحی مرزی مطالعه موردی شهر مرزی چابهار"، چابهار.
۹. ذوالفقاری، حسین (۱۳۸۸). "پلیس، امنیت و حقوق شهروندی در چشم انداز ۱۴۰۴"، مجموعه میزگردهای همایش علمی پلیس امنیت و چشم انداز ۱۴۰۴، سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.
۱۰. رضادوست، صادق، خدیجه بابایی و علیرضا نجفی (۱۳۹۲). "نقش پلیس در امنیت گردشگری در ایران"، نشریه نیروی انتظامی.
۱۱. رضوانی، علیرضا (۱۳۸۴) "در جستجوی هویت شهر مشهد"، وزارت مسکن و شهرسازی مشهد.
۱۲. رنجبریان، بهرام، محمد زاهدی (۱۳۹۱). "شناخت گردشگری"، نشر چهار باغ، اصفهان.
۱۳. ساروخانی، باقر، فاطمه هاشم نژاد (۱۳۹۰). "بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی (مولفه های آن) و احساس امنیت اجتماعی در بین جوانان شهری"، فصلنامه جامعه شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، شماره دوم.

۱۴. سام آرام، عزت الله (۱۳۸۸). "بررسی رابطه سلامت اجتماعی با تاکید بر رهیافت پلیس جامعه محور"، فصلنامه علمی، پژوهشی انتظام اجتماعی، سال اول، شماره ۱.
۱۵. سلطانی، زهرا، هدایت الله نوری (۱۳۸۹). "ارزیابی توان محیطی شهرستان خوانسار به منظور توسعه توریسم"، فصلنامه پژوهش های جغرافیایی، شماره ۹۹.
۱۶. شرکت عمران ومسکن سازان نامن (۱۳۹۰). مشهد.
۱۷. ضرابی، اصغر، مهدی زنگنه (۱۳۸۹). "جایگاه امنیت اجتماعی در توسعه پایدار گردشگری با تاکید در ایران"، مجموعه مقالات همایش منطقه ای توریسم.
۱۸. ضرابی، اصغر، صدیق اسالمی پریخانی (۱۳۹۰). "سنجش تأثیرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی زیست محیطی توسعه گردشگری (مطالعه موردی شهرستان مشکین شهر)"، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۷۵.
۱۹. کاظمی، مهدی (۱۳۹۲). "مدیریت گردشگری"، چاپ پنجم، انتشارات سمت، تهران.
۲۰. کرامتی، مهدی (۱۳۸۵). "بررسی میزان احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان کشور"، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، سال دوم، شماره ششم و هفتم.
۲۱. کریمایی، علی اعظم، محسن مرادیان و علی عباسی (۱۳۸۹). "نقش نیروی انتظامی در تأمین امنیت اجتماعی. پژوهش های دانش انتظامی"، سال دوازدهم، شماره دوم.
۲۲. مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). "نتایج آمارگیری از گردشگران ملی سال ۱۳۹۵"، سالنامه آماری کشور.
۲۳. واعظی، هما (۱۳۹۲). "بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت گردشگران شهر سرعین"، اولین کنگره بین المللی زمین و هوای پاک.

24. Cooper, C., Fletcher, J., Gilbert, D., Fyall, A., & Wanhill, S. (2005). *Tourism: Principles and practice*. Pearson education.
25. Karakus, O., McGarrell, E. F., & Basibuyuk, O. (2010). Fear of crime among citizens of Turkey. *Journal of Criminal Justice*, 38(2), 174-184.
26. Rab-Przybyłowicz, J. (2016). *Medical tourism: Theoretical considerations*. *Studia Periegetica*, 16, 13-31.
27. Rinschede, G. (1992). Forms of religious tourism. *Annals of tourism Research*, 19(1), 51-67.
28. WTO. (1994). *Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry*. Madrid: World Tourism Organization.

